

Степанюк Руслан Леонтійович,
професор кафедри криміналістики, судової експертології та домедичної підготовки Харківського національного університету внутрішніх справ; провідний фахівець з організації наукової роботи Харківського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України, доктор юридичних наук, професор

СУДОВІ ЕКСПЕРТИЗИ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

В нинішніх умовах війни в Україні у зв'язку з російською агресією набувають значної актуальності проблеми розслідування воєнних злочинів. Органи правопорядку стикнулись зі значними складнощами на стадії досудового розслідування відповідних правопорушень, у тому числі й щодо залучення експертів, належної підготовки об'єктів для експертних досліджень, постановки завдань експертам і подальшої оцінки висновків експертів.

Аналіз практики документування та розслідування воєнних злочинів дозволяє визначити найбільш поширені види експертиз, які призначають слідчі за цією категорією кримінальних проваджень, а вивчення досвіду роботи експертних підрозділів – окреслити типові проблеми щодо організації виконання відповідних експертних досліджень.

До типового переліку судово-експертних досліджень, які проводяться за фактами воєнних злочинів відносяться: 1) судова вибухотехнічна експертиза; 2) судово-медична експертиза; 3) молекулярно-генетична експертиза; 4) судова експертиза вогнепальної зброї; 5) судова експертиза матеріалів, речовин та виробів; 6) військова експертиза; 7) судова товарознавча (автотоварознавча) експертиза; 8) будівельно-технічна експертиза; 9) пожежно-технічна експертиза; 10) інженерно-екологічна експертиза; 11) експертизи комп'ютерної техніки, телекомунікаційних систем і засобів; 12) фототехнічні і портретні експертизи й експертизи відео-, звукозапису. Цей перелік не є вичерпним, але відображає найбільш проблемні та специфічні напрями судово-експертного забезпечення досліджуваної категорії кримінальних правопорушень. Водночас у слідчій практиці призначають і інші судові експертизи залежно від слідчої картини та інших обставин події, що розслідується.

Варто окреслити деякі проблемні питання у досліджуваній сфері, вирішення яких дозволить підвищити ефективність використання спеціальних знань під час розслідування воєнних злочинів.

Наприклад, у галузі молекулярно-генетичної експертизи значно зросла кількість завдань, пов'язаних із ідентифікацією жертв війни. Якщо в одному кримінальному провадженні ідентифікація невпізаного трупа

при наявності ймовірних родичів, як правило, не викликає суттєвих труднощів, то в умовах потреби дослідження кількох сотень і тисяч тіл загиблих складність організації та проведення молекулярно-генетичних досліджень зростає на багато порядків. Проблему додатково загострює відсутність в Україні бази даних ДНК військовослужбовців і неготовність застосовувати засоби і методи швидкого ДНК-тестування поза межами експертних лабораторій. Як відомо, Україні зарубіжними партнерами було передано мобільну ДНК-лабораторію, що частково сприяє поліпшенню ситуації. Але загалом необхідно вживати неординарних організаційних заходів за цим напрямом експертної роботи. Також варто розглянути доцільність кримінальної процесуальної регламентації перевірочних ДНК-тестів, що дозволить спростити і пришвидшити дослідження з метою визначення ДНК-профілів родичів зниклих безвісти осіб.

Швидкому та якісному проведенню вибухотехнічних досліджень з метою встановлення типу артилерійських боєприпасів, які застосовувались для обстрілу цивільної інфраструктури, заважають помилки слідчих і спеціалістів при огляді місця події та вилученні залишків відповідних снарядів. Для експертного дослідження не завжди надають інформативні залишки, а за дрібними уламками без маркування вирішити відповідне завдання майже не можливо.

Існують також проблеми із забезпеченням безперешкодного доступу експертів до об'єктів дослідження і особистої безпеки фахівців при роботі із небезпечними об'єктами. Це особливо актуально не тільки щодо вибухотехнічної експертизи, а і в галузі будівельно-технічних, пожежно-технічних, інженерно-екологічних, автотоварознавчих і деяких інших досліджень, адже в умовах війни відповідні об'єкти можуть знаходитись у зоні активних воєнних дій, бути замінованими тощо. Ці обставини вимагають усвідомлення слідчими та прокурорами і застосування належних заходів організаційного характеру.

Відомо, що особистість багатьох імовірних воєнних злочинців вдається встановити за допомогою аналізу їхніх фото- та відеозображень, що були виявлені під час розслідування. Експертні дослідження відповідних матеріалів надають додаткової достовірності цим доказам, адже, на відміну від інструментів автоматизованого пошуку, передбачають застосування експертних методів, які забезпечують значно вищу точність оєржаних результатів.

Насамкінець варто відзначити, що зараз в Україні в умовах війни значно збільшилась потреба у використанні спеціальних знань у формі судової експертизи при розслідуванні воєнних злочинів. Особливо це є актуальним для галузей ДНК-аналізу, криміналістичної вибухотехніки, судової балістики, дослідження цифрових доказів, матеріалознавчої національної академії внутрішніх справ та інженерних наук. Забезпечення якості таких досліджень зумовлюється наявністю у слідчих і прокурорів знань щодо можливостей відповідних експертиз,

а також грамотним проведенням процесуальних дій із залученням відповідних спеціалістів, своєчасним одержанням консультативної допомоги на початковому етапі розслідування. Це сприятиме поліпшенню стану техніко-криміналістичного забезпечення досудового розслідування воєнних злочинів.

Юсупов Володимир Васильович,
провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем криміналістичного забезпечення та судової експертології навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ НАУКОВОЇ ШКОЛИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

На сучасному етапі в умовах повномасштабного збройного вторгнення росії в Україну змінюються пріоритети правоохоронної діяльності, у тому числі її науково-методичного забезпечення.

Евакуація людей, документування воєнних злочинів, ексгумація, розмінування, охорона правопорядку в умовах бойових дій – це щоденні виклики працівникам поліції та фахівцям інших правоохоронних відомств.

Саме працівники поліції, які повертаються до визволених населених пунктів, беруть громадян під правовий і, навіть фізичний захист.

Нині головні функції слідчих, спеціалістів-криміналістів, вибухотехніків та інших фахівців Національної поліції України (далі – НПУ) у де окупованих регіонах держави полягають у здійсненні ексгумації тіл з місць поховань, виявленні та знешкодженні снарядів, гранат, різноманітних вибухових пристроїв, тощо.

В умовах зміни вектору практичної діяльності працівники НПУ потребують науково-методичного забезпечення спеціальної правоохоронної діяльності, зумовленої веденням активних військових дій в Україні.

В основі сучасної правоохоронної діяльності найбільш затребуваними стають спеціальні знання із зовнішньої балістики, судової медицини, криміналістичної вибухотехніки, криміналістичного документознавства Національної академії внутрішніх справ та інших складових криміналістики і судової експертології.

Відомо, що практична і наукова сфери тісно пов'язані між собою, мають постійний вплив одна на одну. Їх розвиток відбувається